

M.A. / Sem. IV
SANSKRIT – Paper G - 402
आधुनिक संस्कृतसाहित्य का सर्वेक्षण
(Survey of Modern Sanskrit Literature)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 70

(Write your Roll No. On the top immediately on receipt of this question paper.)

टिप्पणी : अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्नपत्र का उत्तर संस्कृत अथवा हिन्दी अथवा अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए।

Note: Unless otherwise required in a question, answers should be written in **Sanskrit** or in **Hindi** or in **English**.

सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिये।
(Attempt all questions)

1. प्राचीन एवं आधुनिक रूपकों के भेद को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए : 10
 What is differences between ancient and Modern Sanskrit Rupak? Explain with Examples.
अथवा / OR
 अर्वाचीन संस्कृतसाहित्य की कालावधि को स्पष्ट करते हुए आधुनिक पद्यकाव्य की विशेषताएँ बतलाइए।
 Demarcating the borderline of modern Sanskrit Literature, explain the main features of the modern Sanskrit poetry.
2. आधुनिक काव्य-साहित्य पर प्राचीन काव्य-साहित्य के प्रभाव को स्पष्ट करते हुए प्रमुख आधुनिक संस्कृत काव्यों का परिचय दीजिए। 10
 Pointing out the influence of ancient poetry on the modern poetry literature introduce prominent modern Sanskrit poetry .
अथवा / OR
 अर्वाचीन संस्कृतसाहित्य की प्रमुख काव्यविधाओं का परिचय दीजिए।
 Introduce prominent genres of Modern Sanskrit Poetry .
3. 'सीमा' नामक गद्यकाव्य के नामौचित्य को स्पष्ट करते हुए इसके लेखक का परिचय दीजिए। 10
 Describing the appropriateness of the title the prose namely Sīma, introducing its writer.
अथवा / OR
 'सीमा' में प्रतिपादित लोकव्यवहार का सोदाहरण विवेचन कीजिए।
 Elucidate social harmony depicted in Sīma with appropriate examples.
4. निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** पर टिप्पणी लिखिए, जिनमें से एक **संस्कृत** में हो : 6+6+7= 19
 Write short note on any **three** of the following. One of these must be in **Sanskrit** :
 (क) गीतधीवरम्
 (ख) हाइकु
 (ग) अभिराज राजेन्द्र मिश्र का कथासाहित्य
 (घ) भीमायनम्
 (ङ) अवधानकला
 (च) आधुनिक काव्यों में छन्द

Explain the following :

- (क) "पुनर्व्यचारायम्, अप्येषोऽपि वृद्धश्चौर्यवृत्तिरहमिवेति । अन्यथा किमेते भुंजते, किं वा परिदधति, कथं वा जीवन्ति, कथमिमे सर्व एव शेरते ? एष तु जागरणकालोऽस्मादृशाम् । अथवा जागरयामि वृद्धम् । तेनैव सह कुत्रचिद् गत्वा प्रभूतं धनं चोरयिष्यामि" इति ।

अथवा / OR

"शीघ्रता विधीयताम् । दृश्यतामेष वृद्धमहानुभावः । तत्साहाय्येन संचीयतां प्रभूतः स्वर्णनिचयो राजकोषे । तत्प्रसादादपराधिनाऽपि सर्वे शिष्टीभविष्यन्तीति मन्ये । अपराधाभावात् सर्वे सुखिनो भविष्यन्ति । सुखितेषु सर्वेषु वयमपि सुखं शयिष्यामह" इति ।

- (ख) ततः परं बबाधिरे काश्चन चिन्ताः कुमारम् ॥ "अपि मह्यं क्रुध्यति तातः । अथवा नेदं कथमपि सम्भवति । अभ्यासवैराग्याभ्यां निरुद्धचित्तवृत्तेरपि स्नेहमूर्तेः शिष्यवत्सलस्य हृदि क्वास्त्यवसरः क्रोधविकृतेः? अलं चिन्ताभिः । श्वः प्रातर्मातरं प्रक्ष्यामि सर्वम् ।" इति ।

अथवा / OR

"त्वां दृष्ट्वैव सर्वे वयं प्रसीदामः । अपि सर्वं कुशलं ते ? अपि समागतोऽसि श्रीमद्भगवद्गीतायाः पंचमाध्यायश्च तमष्टमं" "पश्यंछृण्वन्स्पृशं" न्नित्याद्यं श्लोकं पुनरनुशीलयितुम्? सर्वमद्य सुगमीकरिष्यामि । श्रान्तोऽसि, मन्ये । प्रथमं जलमानयामि । पिब जलम् । निर्भरमुपविश । तातपादा अपि त्वां स्मरन्ति सदैव सस्नेहम् ।

- (ग) राजा लोकबन्धुर्नाम्ना मनसा वचसा कर्मणा च तथैवाभवत् । उपदेशक एव स महर्षेरनुभावात् सर्वमसाधयत् साध्यं कल्याणाय निखिलराजप्रजाकुलस्य । उपादिशदपि स किमपि मासस्य चतुरेव महर्षिणाऽनुमतः । जाते राज्याभिषेके तु संक्रान्तोभयकुलोदात्तसंस्कार समन्वयः स रात्रिन्दिवं सर्वेषामभ्युदयनिःश्रेयससाधनं त्रिविधदुःखात्यन्तनिवृत्तिसाधनं च धर्मसंकल्पयामास धारयामास च गेहे गेहे ।

अथवा / OR

"वर्धस्व पुत्रि । किमस्ति ममादेयं ते । ब्रूहि निःशंकम्" "उषित्वाऽत्रैव तपोवनरामणीयकं सहजं दिदृक्षे समरसतां च तां शैवीं समाराधयन्ती चरणसंवाहनसुसखं युवयोः संचेतुं कामये कतिपयैर्मासैः । कुमारोऽप्यनुमोदिष्यते ममाभिलाषमिमम् ।" "यथेच्छसि तथाऽस्तु । विश्राम्य तावत् । विनिवेद्य सर्वं कुलपतये सत्वरमागच्छामि" ।